

ALI SMITH

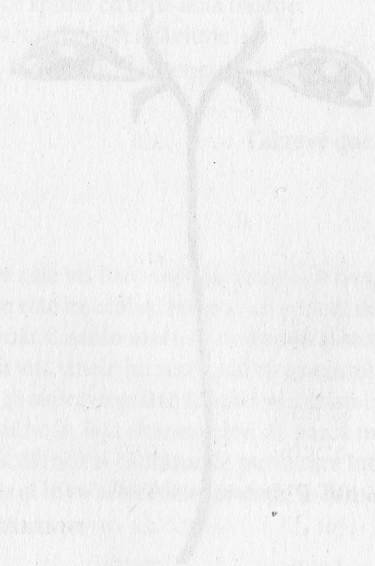
Cum să fii și una, și alta

Traducere din limba engleză și note

de

CARMEN SCARLET

ALI SMITH (n. 1962 în Inverness, Scoția) a debutat în 1995 cu volumul de povestiri *Free Love and Other Stories*, premiat cu Scottish Arts Council Book Award și Saltire Society Scottish First Book of the Year Award. Printre romanele celebre ale autoarei se numără *Hotel World* (2001), *The Accidental* (2005), *Girl Meets Boy* (2007). De-a lungul carierei a fost recompensată cu Scottish Arts Council Book Award, Encore Award, Scottish Arts Council Book of the Year Award, Whitbread Novel Award și nominalizată de două ori pe lista finaliștilor pentru premiile Man Booker și Orange. Romanul *Cum să fii și una, și alta* a câștigat Goldsmiths Prize și Premiul pentru Roman la Costa Book Awards în 2014, precum și Baileys Women's Prize for Fiction în 2015. Romanul a fost nominalizat pe lista finaliștilor pentru premiile Folio în 2015 și Man Booker în 2014.

Ho asta-i o chestie grozavă care se răsucesce repede ca un
pește tras de gură cu un cârlig
dacă un pește ar putea fi pescuit printr-un
zid gros de 1 metru 80 construit din cărămizi sau o
săgeată dacă o săgeată ar putea zbura într-o buclă
lejeră ca o spirală de melc sau o
stea cu coadă dacă steaua ar fi aruncată
în sus dincolo de viermi și larve și
oasele și stâncile care se ridică
la fel de repede cum coboară
caii din povestea
carului solar când băiatul
cel îndrăzneț i-a mânat deși
tatăl lui i-a spus să nu și
el așa a făcut oricum și nu i-a mai putut ține
era prea mic prea slab au venit în picaj
s-au izbit de pământ și au omorât multimile
de oameni și un câmp întreg de oi dedesubt
și acum eu căzând în sus la
40 de cai-putere Doamne Dumnezeule bătrâne
Tatămamă te rog întinde-te rapid
oriunde ar trebui să lovesc
oriunde ar fi ținta ta (îți cer
iertare) (urgent) o turmă de mișoase
drăguțe și pufoase ca să amortizeze (oh) ce
tocmai mi-a surprins (ce)

pe o (au)
am evitat un (pfiu) (pumn)
(brânci) (au)
(îndurare)
dar stai
uite ăla este
soare
cer albastru troianul alb
albastrul prin el
care se ridică și se face mai închis
începe cu un strat de vopsea verde-albastră
adaugă indigo sub amestec de lazurit în
alb de plumb sau cenușă cu lapis
același cer vechi? pământ? din nou?
acasă din nou acasă din nou
sovăielnic în jos prin partea de sus
ca o sămânță căzută dintr-un copac cu o aripă
pentru că atunci când
rădăcinile în drum spre suprafață
străpung suprafața se transformă în lujeri
și lujerii se înalță deasupra lor înșiși în tulpini
și sus la capetele tulpinilor
sunt flori care se deschid pentru
toată lumea ca
ochii:
salut:
ce-i asta?
Un băiat în fața unei picturi.
Bun : îmi place să văd un spate reușit : cel mai bun lucru la
cineva care stă cu spatele e faptul că fața pe care n-o vezi rămâ-
ne un secret. Hei. Tu. Nu m-auzi? N-auzi? Nu? Am bărbia pe
umărul tău chiar lângă urechea ta și tot n-auzi, ha păi, vechea
discuție despre care-i mai tare, ochiul sau urechea, până la

urmă îți dai seama că-i totuna dacă și tu ești totuna, așa că spu-
ne-mi Cosmo spune-mi Lorenzo spune-mi Ercole spune-mi
pictor necunoscut din școala cui vrei tu *te iert* nu-mi pasă –
nu-i nevoie să-mi pese – bun – poate să-i pese altcuiva, pentru
că uite, cândva un bătrân a dormit ierni la rând cuibărit în pat
cu Marsyas al meu (lucrare târzie, dispărută pentru totdeauna,
pânză, mucegai) țeapăn de la vopsele peste așternuturile lui,
nu avea multe așternuturi, dar Marsyas al meu îi ținea de cald,
pielea suplimentară plăcută și grea l-a ținut în viață, cred : adi-
că a murit, da, dar abia mai târziu și nu de frig, vedeți?

Nimeni nu-și mai amintește de bătrânul ăla.

Doar că tocmai mi-am amintit eu, uite

deși foarte șterse, culorile acum

abia dacă-mi mai amintesc propriul meu nume, abia da-
că-mi mai amint cev

deși chiar îmi place, îmi plăcea

să văd o bucată bună de material

și felul în care se răsucesce în timp ce cade o fâșie de material
de la o cămașă sau mânecă

și cum cea mai slabă cea mai ștearsă aproape inexistentă linie
trasată cu cărbunele poate să facă să apară o mlădiță care des-
pică o stâncă

și îmi place să văd o linie curbată frumos și îndrăzneț, spatele
lui e curbat în zona umărului : o tristețe?

Sau doar eterna mahnire veche de veacuri a celui inițiat

(frumos spus deși eu spun asta)

dar o Doamne Isuse Hristoase și toți sfinții – pictura aia
este – este – a mea, eu am făcut-o,

cine ziceai că este?

nu Sfântul Paul chiar dacă Sfântul Paul este întotdeauna
chel pentru că așa e normal să-l faci pe Sfântul Paul, chel –

stai, eu – da eu, cred că eu – chipul –

pentru că unde sunt celelalte? Pentru că nu era doar asta,
era doar o piesă dintr-un grup : cineva a pus-o în ramă

o ramă foarte frumoasă
și stâncile din ea, aha, mantia reușită, nu, foarte reușită ne-
grul să sugereze puterea, uite cum mantia se deschide și lasă să
se vadă alt material acolo unde te-ai aștepta să se vadă pielea,
asta-i o chestie deșteaptă, să nu dezvălui nimic și a, mica pădu-
re de puiți de conifere cocoțați în vârful coloanei din spatele lui –
dar ce zici de acel Isus bătrân din partea de sus?

Bătrân?

Isus?

ca și cum ar fi reușit și El să ajungă la bătrânețe când toată
lumea știe că Isus nu are cum să arate vreodată altfel decât *cu*
ochi fără riduri păr strălucitor de culoarea fructului copt dintr-un
alun și cu cărare îngrijită pe mijloc ca la nazarineni chiar în creș-
tet și curgându-i în bucle de la urechi în jos cu o expresie înclinată
mai degrabă spre plâns decât spre râs cu fruntea înaltă netedă se-
nină până în 33 de ani și încă un copil nespus de frumos al oame-
nilor bătrânul Isus, de ce aș fi pictat un bătrân (blasfemator)?

Stai – pentru că – cred că-mi amintesc : ceva : da, am pus
niște mâini, 2 mâini sub picioarele lui (adică ale Lui) : ceva ce ai
putea vedea numai dacă te-ai uita cu mare atenție, mâini care
sunt ale îngerilor dar cu toate astea par să nu fie ale nimănui :
de parcă sunt oxidate cu aur, cu aur pe ele de parcă ar fi râni
transformate în aur, o supă catifelată din linte de aur, un mulaj
din aur de parcă rănile de pe corp pot deveni metal prețios

dar de ce Dumnezeu am făcut asta?

(Nu-mi amint)

Uită-te la toți îngerii din jurul Lui frumoși cu bicele și cu
nuiiele lor, m-am descurcat bine

nu, nu, fă un pas în spate uită-te de la distanța potrivită la
toată chestia

și alte picturi în sala asta : nu te mai uita la a ta : uită-te la
alte ca să te edifice.

Cred că recun

o Doamne – acolo e un –

Cosmo, nu-i așa?

Un Cosmo.

Sfântul Gerolamo – ?

dar ha ha o Doamne Dumnezeule uită-te ce mostră de o ho
ho ho absurditate ridicolă

(de care sfântul meu își ferește privirea cu reținerea și dem-
nitatea cuvenită)

sfântul cel excentric al excentricului Cosmo, nebun, ridi-
col, cu mâna ridicată în aer ținând piatra sus gata să se lovească
cu ea pentru ca patronii să simtă că au dat banii cu folos : ui-
tă-te la copacul încovoiat ostentativ și nefiresc din spatele lui și
la sângele șiroindu-i pe piept : dragă Doamne dragă Mamătată
oare m-am întors pe calea cea grea prin zidul pământului stra-
tificații stânci și sol viermi și scoarță stele și zei vicisitudini și
istorii bucățele sparte de uitări și amintiri tot drumul cel lung
de la dispărut până la prezent – pentru ca tocmai *Cosmo* să fie
aproape primul lucru de îndată ce-mi deschid

Cosmo afurisitul de Cosmo cu taică-su ciubotar, cu nimic
mai presus decât al meu, chiar mai prejos : Cosmo care nu se
distinge prin nimic altceva decât frivolități la curte cum nu se
poate mai fudul : îndreptându-se ca întotdeauna în toată împo-
poțonarea lui către ceea ce e strâmb și nefrumos : clica slugarni-
că de ajutoare care supravegheau orice semn pe care-l făcea de
parcă fiecare gest de-al lui ar fi fost o procesiune ducală.

Deși tabloul de acolo, tot un Cosmo, este cu adevărat, da
recunosc, destul de bun

(dar de fapt globurile care atârnă deasupra capului ei chiar
eu i-am arătat cum să le îmbunătățească pe când lucram în, nu
așa era, palatul florilor frumoase? pe vremea când Cosmo se
prefăcea că nu mă cunoaște deși știa precis cine)

și cel de acolo, e al lui, nu-i așa? Nu l-am mai văzut până
acum dar e-al lui : da : a : e o minunăție : și cel de acolo e tot al
lui, nu?

Cu ăsta se fac 4. În această 1 sală.

4 de Cosmo la 1 sfânt de-al meu.

Te rog Doamne dragă Doamne întoarce-mă chiar acum la uitare : Isuse și Maica Domnului și toți sfinții și îngerii și arhanghelii faceți-mă nevăzut cât mai repede căci nu sunt vrednic etc. și dacă-i aici Cosmo, dacă toată lumea se-nvârte în jurul lui Cosmo cum a fost dintotdeauna –

și totuși

de la Cosmo am învățat cum să folosesc albul de plumb ca să marchez detaliile din stratul de bază

(iert)

și de la Cosmo am învățat cum să fac creștăturile din vopsea pentru mai multă perspectivă

(iert).

Și oricum, uite.

Față în față cu Gerolamo al lui Cosmo al cui este de fapt adevăratul sfânt de aici?

Doar zic și eu.

Și, doar zic și eu, dar oricum al cui e sfântul în fața căruia își petrece tot timpul băiatul ăla cu spatele la mine

purtătorul de torță, Ferara, văzut din spate, era un băiat care a trecut în fugă pe lângă mine pe stradă : era pe vremea când căutau pictori ca să picteze palatul unde nu te plictisești niciodată și eu eram potrivit pentru treaba asta, lucrasem la panourile cu muze și la palatul florilor frumoase cu Cosmo și cu ceilalți și eram acum vestit în Ferara și chiar și mai vestit în Bologna, n-aveam nevoie de curte, nimeni nu dădea doi bani pe curte (oricum nici curtea n-avea nevoie de mine, curtea îl avea pe Cosmo) nu, stai, începe de la

pentru că de fapt a început cu omul căruia-i spuneau Șoimul din cauza numelui mic care era Pellegrin: era sfetnicul lui Borse, profesor și cărturar, știa greaca și latina de când era mic și găsisese niște cărți de magie în limbi răsăritene pe care nu le

mai știa nimeni altcineva : cunoștea stelele și zeii și poemele : știa legende și poveștile care le plăceau tuturor celor din familia Este despre regi pe cai și despre fiii lor și fiii lor vitregi și despre veri și vrăjitorii lor din peșteri și despre turnirurile lor și despre fecioare și rivali și despre cine era îndrăgostit de cine și al cui cal era cel mai bun și mai inteligent și mai rapid și despre cele mai multe dintre toate nesfârșitele lor triumfuri asupra necredincioșilor și nimiciri ale regilor mauri : Șoimul primise sarcina să se ocupe de pictura pereților din sala mare a palatului unde nu te plictisești niciodată și căuta alți pictori decât Cosmo (teribil de solicitat, care se plimba prin oraș plin de nesetmate ca un marchiz și chiar dacă se spunea despre Cosmo că va juca un rol important în pictura de pe pereții palatului unde nu te plictisești niciodată în realitate Cosmo apărea și dispărea lunecând ca o lebdă, eu unul nu l-am văzut în total decât de două ori făcând un minimum de efort, pentru care, fiind atât de solicitat era plătit grozav de bine, din câte am auzit) în orice caz el (nu Cosmo, Șoimul) m-a chemat la el acasă.

Șoimul locuia în spatele șantierului de construcție de la castel : a venit la ușă când l-a chemat fata în casă și mai întâi s-a uitat pe îndelete la calul din spatele meu pentru că era un om destul de înțelept încât să știe că-ți poți da seama de multe lucruri despre cineva dacă-i studiezi calul, și al meu avea părul lucios chiar și după drumul de la Bologna, mă aștepta cu capul plecat, cu nasul la două degete de pământ și cu nările familiarezându-se cu destinația, nu era nevoie să fie priponit sau păzit, pentru că oricine în afară de mine ar fi încercat să-l încalce pe Mattone ar fi zburat prin aer și ar fi aterizat printre cărămizi.

Așa că atunci când am văzut că se uită la calul meu l-am îndrăgit și mai mult pentru asta : apoi s-a întors spre mine, mi-a aruncat o privire și i-am aruncat și eu una : nu era bătrân și înțelept, avea cam aceeași vârstă cu mine, slab pentru un cărturar, care sunt de obicei greoi și stângaci pentru că nu au nimic de-a

face cu altceva decât cu cărțile : avea un nas de împărat roman (marchizului trebuie să-i fi plăcut asta, erau înnebuniți după vechii romani cei din familia Este, aproape la fel de înnebuniți cum erau după poveștile despre înfrângerea păgânilor și cucerirea Afric) și ochiul ager : m-a măsurat din ochi, din cap până-n picioare : privirea i s-a oprit pe partea din față a nădragilor mei : se uita fix acolo când a vorbit : auzise că sunt priceput, mi-a spus.

Apoi și-a ridicat din nou privirea spre ochii mei și a așteptat să vadă ce-o să zică și chiar atunci – norocul meu – băiatul a trecut în fugă pe lângă noi pe stradă, o frumusețe de băiat care se deplasa atât de repede încât am simțit cum se mișcă aerul în urma lui (il mai simt și acum când îmi amintesc) pentru că băiatul era chiar el numai aer și foc, cu o torță aprinsă într-o mână și în cealaltă cu un steag, asta era? o fâșie lungă dintr-o tunică? a urcat în fugă treptele cu steagul ridicat așa că îl umfla vântul, era în drum spre curte : acolo era de lucru, la curte, și se zvonea că picturile pe care le voiau în palat de data asta erau picturi de curte, picturi care să ilustreze plăcerea, nu lucruri sfinte, ci picturi cu marchizul însuși, dintr-un an din viața lui în oraș și cu el făcând diferitele lucruri pe care le-a făcut în lunile din acel an cu lucruri adevărate de zi cu zi trecând prin ele exact ca băiatul ăla care a trecut în fugă pe stradă: *mi-am spus că dacă-l prind pe băiatul ăla care fuge am să-i arăt acestui Șoim căruia-i luase ochii (am văzut eu cu ochii mei) spatele băiatului cât de bun și cât de rapid și cât de bine aș*

atunci ar ști și ei cât de exemplar

și m-ar retribui în consecință

asa că am spus în timp ce băiatul dispărea *Domnule de Prisciano, un condei și o hârtie și un loc unde să mă sprijin și-am să vă prind iepurele ăla mai repede decât orice șoim* a ridicat dintr-o sprânceană la obrăznicia mea, dar eram comic, a văzut (încă nu-i păream neatrăgător pe vremea aceea) și a chemat fata în casă să-mi aducă lucrurile care-mi trebuiau în timp ce mie

nu-mi ieșeau din minte viteza și forma băiatului, felul cum ținea ridicat steagul de mătase și cum se umfla de vânt, o chestie care respira ea însăși, asta-mi doream, pentru că mă pricep la ceea ce este real și adevărat și frumos și pot surprinde, cu ceva îndemănare și cu sau fără modestie, locul unde se întâlnesc toate 3 : fata a adus lucrurile și o placă pentru tăiat pâinea (i-am făcut cu ochiul fără să mă vadă el, ea a roșit un pic sub bonetă, am roșit și eu, bianco sangiovanni, cinabrese, verde-terra, rossetta, de asemenea boneta, drăguță, cu marginea numai franjuri din mătase, aș folosi-o mai târziu la capul celei care taie fire dintre femeile care lucrează în jurul gherghefului din colțul lunii martie pentru că deși Șoimul a specificat că vrea Parcele pictate în martie – după cum voia și Grațiile pictate în aprilie – eu voiam să fie în același timp și femei adevărate și muncă adevărată).

Am curățat firimiturile de pe placă în cadrul ușii (Șoimul s-a uitat cum au căzut pe pragul lui, m-a privit printre gene) și pe hârtie deși băiatul dispăruse i-am făcut conturul acolo, acolo, acolo partea din spate a capului, zona de la baza coloanei, locul unui picior, al celuiilalt, al unui braț, al celuiilalt, și am schițat și un cap (de fapt capul abia dacă mai conta, nu era lucrul care să conțină) dar am petrecut cel mai mult timp la piciorul lui din spate, zona arcuită a tălpii în urcare : s-o fac cum trebuie, cum propulsează întregul corp, doar acel simplu detaliu și va înălța întreaga pictură așa cum piciorul l-a înălțat pe el : s-o fac cum trebuie și pictura însăși se va înălța (pentru că felul în care urcase el treptele de piatră făcuse chiar și piatra din ele să nu mai fie grea) : se ducea la o ceremonie poate, băiatul? Avea torța aprinsă deși era zi, prin urmare am adăugat sugestia unei uși ca să aibă nevoie de o torță aprinsă, am îngroșat o linie de deasupra capului lui ca să arate a toc de ușă ca să pară că se duce undeva și am făcut umbre în fața și în jurul lui pentru ca torța de la el din mână să aibă mai mult rost (i-am făcut flacăra să semene cu un păr lung care se unduiește, dar în sus, nu în jos, frumusețea imposibilității) apoi

de jur împrejurul lui pe jos pietricele împrăștiate, o crenguță ici, 4 sau 5 colo lângă zid, apoi chiar în față 3 pietre și o bucată de cărămidă care seamănă foarte bine cu o felie de cașcaval toate aranjate printre fire de iarbă care se înclină în fața Șoimului de parcă și iarba e gata să facă plecăciuni în cinstea unui asemenea om.

(După care, retușul final, acolo în vârful unui fir de iarbă, 2 sau 3 puncte, o scăpare a penelului? un fluture? doar pentru propria mea plăcere pentru că nimeni altcineva nu ar observa.)

Demult pierdută, pictura, presupun.

Demult pierdută viața, băiatul și bărbatul, calul Mattone cel cu părul lucios și cu ochii blânzi, fata îmbujorată.

Demult pierdut, purtătorul de torță Ferara văzut din spate, cu cerneală pe hârtie împăturită sfâșiată mâncată, cuib de viespi nimicit ars și prefăcut în cenușă în văzduh în nimic.

Au.

Simt pierderea, îmi potolesc durerea

pentru că *l-am avut*, locul unde picioarele i se unesc cu trunchiul, întunecimea musculoasă unde tunica îi flutura în vânt când se mișca, l-am avut așa cum spui cea mai veche poveste din lume pentru că e plăcere foarte nevinovată în a privi o rotunjime cum ar fi rotunjimea unei fese : singurul lucru la fel de plăcut de desenat este rotunjimea unui cal și la fel ca un cal o linie rotunjită este un lucru cald, domol, te servește cu credință dacă nu-l tratezi rău, și arcuirea mânecilor care îi atârnă în falduri de pe umeri, surfilate apoi cu marginea șerpuită, cu o sfoară dublă în jurul mijlocului ca să-l țină bine.

Îmi place sfoara răsucită, 2 fire răsucite împreună ca să fie mai rezistente : îmi place frânghia : frânghia folosită la spânzurătoare era vândută, mi-amintesc, la piață, era tăiată în bucăți pe care le cumpărai ca să-ți poarte noroc ca să nu fii și tu vreodată.

Spânzurat, vreau să zic.

Ce, -- am fost, am fost? --

sigur că nu -- vreodată, am fost, spânzurat? -- of.

Of.

Am fost?

Nu.

Foarte sigur : n-am fost.

Dar atunci cum am? Sfârșit?

Nu-mi amintesc deloc vreun sfârșit, nici un sfârșit vreodată, nu, nici unul, deces, deloc --

pentru că poate --

poate că... n-am sfârșit niciodată?

Hei!

Eu am făcut pictura aia. Hei!

Nu m-auzi.

Soarele bătea pe frunzele îngălbenite, eram copil, mic, pe o lespede de piatră încălzită de soare, aproape prea mic ca să merg în picioare cred și ceva se răsucea prin aer și a căzut în mijlocul băltoacei de urină de cal, spuma și bulele aproape se duseseră de tot dar mirosul încă persista în adâncitura din piatra dintre cărarea veche și cărarea nouă pe care o făcuse în curte pentru pietre tatăl meu.

Chestia care a căzut a format un cerc, a făcut să apară un inel în urină : inelul s-a făcut din ce în ce mai mare până a ajuns la margini și a dispărut.

Era o bilă mică neagră precum capul unui păgân : avea o singură aripă, ieșea din ea o chestie tare și care semăna cu o pană.

Totuși, inelul pe care l-a făcut în băltoacă atunci când a căzut dispăruse.

Unde-a dispărut?

Am strigat asta, dar ea spăla rufele în butoiul cel mare tăiat pe jumătate : albea pânza cu săpun, cânta, nu mă auzea, mama.

Am strigat din nou.

Unde-a dispărut?

Tot nu m-a auzit : am luat o piatră de jos. Am ținut în perețele butoiului, n-am nimerit, în schimb am atins penele unei